

1. AVTOMATIZACIJA IN AKTUALIZACIJA

Poročevalskih besedil ne moremo analizirati na enak način kot umetnostnih besedil. V poročevalskih besedilih dobi del stilemov drugačno vrednost. Specializiranim,večinoma tehničnim sredstvom v poročevalstvu pravimo avtomatizmi. Ali kot podrobneje navaja Korošec: "*Avtomatizacija je ustaljevanje posameznih jezikovnih sredstev, da postanejo za opravljanje določene naloge običajna in se utrdijo v konvenciji med tvorca in naslovniki. Na splošno gredo sem terminologizirane besedne zveze in tudi ustaljevanje stavčnih vzorcev.*" (Korošec, 1998: 13-15) Posebej pa velja poudariti, da se lahko avtomatizirano jezikovno sredstvo aktualizira s prenosom v kako drugo funkcijsko zvrst in postane aktualizirano. Korošec še navaja, da je nasprotje avtomatizacija:aktualizacija mogoče samo v poročevalskih besedilih. Pri avtomatizaciji je tvorec v besedilu navzoč, naslovnik pa ni vključen v poročevalskem besedilu. Za aktualizacijo pa je značilna nenavzočnost tvorca in vključenost naslovnika. (Korošec, 1998: 14-17)

Na drugi strani je pojav aktualizacije, ki jo Korošec pojmuje kot novo, svežo, posebno, nenavadno uporabo jezikovnih sredstev za doseg posebnega učinka. Tisto, kar nastane z aktualizacijo imenujemo aktualizem. (Korošec, 1998: 16) "*Bistvo nasprotja med avtomatizmi in aktualizmi je torej v tem, da je avtomatizem pripravljen za uporabo več kot enkrat, aktualizem pa za enkratno uporabo.*" (Korošec, 1998: 16)

Korošec kot najpogostejše avtomatizme navaja sklicevanje na druge vire. Tudi v časopisu Večer jih je veliko, ker se novinarji velikokrat sklicujejo na druge vire. Kalin-Golobova pojasnjuje, da je avtomatizem, v katerem se novinar sklicuje na poročanje koga drugega, prenesena, zaznamovana raba jezikovnih sredstev, trop (poosebitev, metonimija). Metonimija je preimenovala posameznika z neživim rezultatom njegovega dela, glagol, ki zaznamuje posameznikovo dejavnost, s katero to delo ustvarja, pa je ostal. (Kalin-Golob, 2003: 167)

Zgled (1): *Grške oblasti so včeraj potrdile prvi primer ptičje gripe, **je poročala ameriška tiskovna agencija AP.*** (Večer, 18. oktober. 2005, stran 2)

Med značilne avtomatizme Korošec uvrša tudi pomagala pri orientiranju po straneh časopisa.

Avtomatizmi so tudi osmrtnice. Po Korošču so v osmrtnicah avtomatizirani obrazci z zaporedjem časovnih glagolskih oblik: preteklik-sedanjik-prihodnjik: umrl je - do pogreba leži - pogreb bo. (Korošec, 1998: 17)

Časopis Večer objavlja veliko vesti in naznanil. Tudi to so avtomatizirani obraci in spadajo k avtomatizmom. Kalin-Golobova natančneje pojasnjuje, da enaka, podobna in ponavljajoča se okoliščina, ki jo poročevalno besedilo ubeseduje povzroča ustaljevanje besednih zvez in stavčnih konstrukcij in najpomembnejše, nastajanje obrazcev besedil, v katere se vstavljajo ustrezni podatki. (Kalin-Golob, 2003: 142) To so različne vesti iz novinarskih konferenc, sej, vesti o kriminalnih dejanjih in različna naznanila in obvestila, ki imajo zaradi ponavljajočih okoliščin značilno formo. (glej zgled 5, 6, 7 in 8)

Večina aktualizmov, ki jih obravnavam, je v časopisu Večer najdena med naslovi. Tam se tvorci besedila velikokrat poslužujejo raznih metafor, največkrat poosebitev ali ponovitev vzorcev. Po Korošču (1998: 18) so to aktualizmi, ki jih štejemo k tropom. Tvorec besedila išče pot k naslovniku, navezuje stik z njegovim izkustvenim svetom, da bi sprožil njegovo razumsko in čustveno dejavnost. Ker so naslovi na izpostavljenem mestu in jih naslovnik takoj zazna, je pomembno, da naslov naveže stik z naslovnikom. Le tako, bo naslovnik prebral celoten članek, tudi če ga sama tema članka ne bo posebej zanimala.

Zgled (9): *Slovenske železnice se utaplajo v izgubah* (Večer, 19. oktober, 2005, 3, ii)

Zgled (10): *Sodišče včasih zaspi* (Večer, 19. oktober, 2005, 3, Vanessa Čokl)

Zgled (11): *Zagreb ponavlja sugestijo ob pomoči tretjega* (Večer, 13. oktober, 2005, 6, Mladen Mali)

Zgled 9, da se slovenske železnice utaplajo v izgubah je tipičen primer, ki ga uporabljajo tvorci besedil v Večeru. V podnaslovu je razloženo, da so Slovenske železnice v 2,1 milijarde tolarjev izgube.

Drugi primer, da sodišče zaspi, je uporabljen kot poosebitev. Iz članka razberemo, da sodniki prepočasi rešujejo primere denacionalizacije.

Zgled 11 je tipična metonimija. Zagreb ne pomeni mesta Zagreba, ampak hrvaško vlado, predvsem delo hrvaške zunanje ministrice. Velikokrat se vlade zamenjajo s krajem kjer imajo sedež.

Za naslove pa so značilne tudi ponovitve vzorcev. To pomeni, da že neko znano besedno zvezo, uporabimo v drug namen. V časopisu Večer sem zasledila, kar nekaj takih primerov in zbrala nekaj primernih zgledov še za tak tip naslovov.

Zgled (12): *Zdravniki pripravljajo "Noetovo barko"* (Večer, 21. oktober, 2005, 3, Miša Vugrinec)

Noetova barka je zapisana v narekovajih, tako da bralec takoj razume, da na tem mestu ni mišljena Noetova barka, ampak da zdravniki nameravajo iz javnega sistema oditi v združništvo.

Zgled (13): *Dunajski valček v Ankari* (Večer, 5. oktober, 2005, 4, Aleš Lednik)

Dunajski valček je ples, v tem primeru pomeni, da je EU začela pristopna pogajanja s Turčijo za vstop v EU.

Tudi metafore so pogosta oblika v naslovju.

Zgled (14): *Božja sodba nad Evropo in zahodom* (Večer, 4. oktober, 2005, 4, Stojan Spetič)

Zgled (15): *Družba Pompe kot "črna luknja"* (Večer, 5. oktober, 2005, 5, Borko de Coti)

Zgled (16): *Veter v proračunu EU* (Večer, 22. oktober, 2005, 2, Ivan Vidiv)

ČAS V POROČEVALSKIH BESEDILIH

1. Čas

Čas je ena redkih stvari, s katerimi jezikoslovje in druge humanistične vede kar dobro delajo, ne da bi natanko vedele, kaj to sploh je.

Kategorije preteklost, sedanjost in prihodnost so rezultat razvoja človeka in njegove zavesti in na različne načine zajete v različnih jezikih.

V SSKJ-ju je čas definiran kot neomejeno trajanje. V terminološkem gnezdu pa je čas kot jezikoslovni izraz razložen kot »gramatična kategorija za izražanje sedanjosti, preteklosti in prihodnosti glagolskega dejanja«.

Ločimo med sedanjim, preteklim in prihodnjim časom za poimenovanje objektivnega poteka in časom kot spoznavne kategorije ter glagolskimi oblikami za izražanje časov: sedanjik, preteklik in prihodnjik (časovniki).

Pojmovne časovne vsebine izražajo besede in besedne zveze, npr. časovni pridevniki (današnji), prislovi (danes), časovne prislovne zveze (ta dan), ki se že sami s svojim besednim pomenom, nanšajo na jezikovno časovnost, vendar se časovnost

izraža tudi z drugimi nečasovnimi besedami v predložnih zvezah (o vseh svetih). Tudi nekateri členki s svojimi stavčnimi pretvorbami implicirajo časovnost. Besedilotvorno značilnost člena imenujemo notranje nanašanje (endofora). Poved Zdaj ga že imam vključuje stanje pred nastopom te povedi (prej ga še nisem imel).

V poročevalskem frazeologemu »kot smo že poročali, ...« členek poudarja preteklost dejanja v smislu istosti poročanja o tej tematiki.

»Čase« kot so zajeti v jeziku iz spoznavne vsebine v človekovem odražanju objektivnega časa je potrebno izrazoslovno ločiti od časa kot trajanja. Korošec predlaga za izraz jezikovne časovnosti poimenovanje časje.

Prislovi zjutraj, sekunda, ura, zvečer, danes, sobota ...spadajo k osnovnim enotam, s katerimi jezik izraža časovne odseke. Na drugi strani pa so odprti (neomejeni) izrati trenutek, hip, doba.

V slovenščini je zjutraj krajši, kot na primer v angleščini. Oba izražata le vsebino pojma in dobita nanašajsko vlogo šele v povezavi z določenim časovnim odsekom javnega koledarskega štetja časa.

Razumevanje časovnih odsekov (ali točk) je v poročevalstvu odvisno od prenosnika. Izhodiščna točka oz. osnovni časovni odsek je trenutek tvorjenja besedila. Sprejemanje besedila poteka linearno spotekom objektivnega časa.

2. Variante prenosniških stopenj

Po Toporišiču je raba splošnega sedanjika značilna za predpise, zakone, znanstvene ali strokovne ugotovitve. V umetniških besedilih pa omenja rabo splošnega sedanjika v režiserskih opombah dramskega besedila, v napisih pod slikami in v naslovih knjig.

V poročevalskih besedilih prevladuje raba preteklika, kar pa ne velja za vsako tako besedilo. Seznanitev dogodka je bodisi neposredna ali posredna. Neposredna seznanitev je preprosto opazovanje dogodka (navzočnost pri dogajanju). S stališča časovnosti pa je važna seznanitev z dogodkom, ki jo posreduje jezikovna dejavnost. Pri tem ločimo tri stopnje, ki si sledijo v časovnem poteku: dogodek (D), ubeseditev (U) in sprejem (S). Sosledje teh stopenj je štirih vrst, ki jih Korošec imenuje variante prenosniških stopenj.

Variante predstavljajo v glavnem le eno od stalnih oblik sporočanja, tj. tisto, ki ima za izhodišče dogodek. Dogodek tu pomeni v preteklosti izvršeno dogajanje ali v sedanjosti trajajoče dogajanje. Poleg »stvarne besedne obnovitve kakega dogodka« zajemajo tudi sprotno ubeseditev dogajanja (izključujejo pa obveščanje o dogajanju v prihodnosti in ubeseditev različnih stanj).

Pri analizi rabe časov v časopisnem poročevalstvu prideta v poštev le prva in druga varianta. Izražata nastopanje objektivnih časov (preteklik) in v premem govoru čas spremnega stavka (z uporabo glagolskega časa se izraža doba uresničitve prvotne ubeseditve glede na dobo njene ponovitve, citiranja).

Dogodek:

XY nekaj izjavi, sporoči, govori (doba, ko se uresniči, uresničuje, prvotna ubeseditev: trenutek govorjenja):

1. varianta prenosniških stopenj:

XY je izjavil, sporočil ...

Doba, ko se prvotna ubeseditev reproducira

2. varianta prenosniških stopenj:

XY izjavlja, sporoča ...

Preteklik v prvi varianti kaže, da je bila prvotne ubeseditev realizirana pred reprodukcijo, sedanjik v drugi varianti pa, da se prvotna ubeseditev ravno uresničuje, reprodukcija pa poteka hkrati z njo.

3. Časi v časopisnem poročevalstvu

V večini primerov časopisnega poročevalstva si sledijo v zaporedju dogodek, ubeseditev, sprejem, med njimi pa je večji ali manjši časovni razmik. Bistveno je, da gre na stopnji U in stopnji S za retrogradnost sporočanja, kar pomeni, da se pri ubeseditvi gleda na dogodek nazaj in na stopnji sprejema na stopnjo ubeseditve. Na stopnji S se vpošteva, da naslovnik ve, da je stopnja U sledila D in da je stopnja S sledila U. To pa pomeni:

- v točki U je mogoče izreziti točko D le s preteklikom;
- pričakovanje preteklika v točki S oz. vseh nujnih pretvorb časovnih prislovov.

V točki S se upošteva, da je **prevladujoči čas besedila** naveden v **časoprostorskem vhodu v besedilo** (v naslovju je to na začetku pravega sinopsisa), ne pa kot **datumski podatek o izvodu časopisa**, kar je **podatek o točki S**. V točki S se nadzira raba glagolskih časov med drugim tudi s tem, da se razmerja med časovnimi prislovi in koledarskim štetjem časa sprejemajo s pretvorbami.

S to zavestjo je izločena možnost uporabe sedanjika namesto preteklika, točka S nadzira nevtralno rabo časov (drugače je v umetnostnih besedilih, kjer je mogoča stilna raba časov, npr. sedanjika za pretekla dejanja).

Sedanjest je v časopisu izražena s pomočjo prislovov (danes) in ustreznih sedanjiških oblik, predvsem pa z lastnimi sredstvi, npr. avtomatizmi, ki sedanjest posebej poudarjajo (ko to poročamo, seja še traja).

Prva in druga varinata sta izraziti pisni varianti prenosniških stopenj. V 1. varianti je prikazana nevtralna raba preteklika, v 2. pa pravega sedanjika (ta obsega še rabo sedanjika oz. preteklika v zapisniku kot ubeseditvi, ki nastane hkrati z dogodkom).

V pisnem dnevniškem poročevalstvu je točka S predvidena za časovni odsek »danes« tako, da je ta določen z datumom, navedenim na vsakokratnem izvodu časopisa in predstavlja le kontrolno točko za aktualno sedanjest, ki pa se ne ujema s sedanjestjo v notranjem času poročevalskega besedila. Torej, »danes« v poročevalskem besedilu in »danes« sprejema se ne ujemata, ker se časje besedila ujema s časom tvorjenja in ne sprejema. Izjema so le časovne besede (npr. danes), ki so izpostavljene v naslovju. Te se ujemajo s časom sprejema (datum izvoda časopisa) in ne s časom tvorjenja (časoprostorski vhod v besedilo).

Čas tvorjenja besedila – prevladujoči notranji čas ima (tako kot čas sprejema) lastno nanašanje točko v datumskem času. To je običajno časoprostorski vhod v besedilo, ki besedilo spravlja v razmerje z objektivnim časom in tako določa smisel vsem prislovom in pridevnikom ter ostalim časovnim relacijam.

Te časovne pretvorbe opravi naslovnik sam na podlagi razumevanja narave pisnega prenosnika (naslovnik ne pričakuje, da bo tvorec sam opravil te pretvorbe, saj je to v skladu z utrjenim izročilom).

Prevladujoči čas je torej čas tvorjenja besedila, ki se prenese v točko S nespremenjen. V tej točki pa se sreča s prevladujočim doživljanjem aktualnega časa, od koder izhaja potreba pretvorb.

Pri tem veljajo določene omejitve:

- upoštevati je treba, da naslovnik časovni kontinuum doživlja tako, da na posamičnih točkah ali daljših odsekih tega kontinuuma uporablja nanašanje izraze zdaj, danes, v četrtek, torej najprej doživlja sedanjest in glede na te točke preteklost in prihodnost. »Danes« je v zavesti predvsem kot pravkar

doživljeni »danes«, nanšanjna vloga tega prislova pa je drugotna. Zato je nadzorna vloga na točki S tako pomembna;

- sprejemanje poročevalskih vsebin je naglo, lahko, zato bi bilo obračanje pozornosti stran od vsakokratne točke na linearnem poteku sprejemanja moteče in stilno šibko (npr. prepogosta mesta, kjer mora naslovnik opraviti miselno operacijo prilagajanja časa v besedilu s točko objektivnega časa).

Opuščanje časo-prostorskega vhoda v besedilu izhaja iz želje po drugačnosti nekaterih časopisov. Prilagoditve časovnih določitev, ki so razumljive le s stališča trenutka govorjenja, ne pa tudi s stališča poročanja so mogoče (»Na vprašanje bom odgovoril jutri.« → »Dejal je, da bo na vprašanje odgovoril danes). Vendar pa se s tem zabriše avtentičnost dejansko izrečenega. Poročevalec tedaj posega v prvine, ki se v poročevalstvu praviloma ne smejo oddaljiti od oblike prvotnega govornega dogodka.

Časje v poročevalskem besedilu je potrebno prilagoditi času v točki S, kadar ni potrebe po ohranitvi avtentičnosti, vendar časovni podatki besedila lahko na točki S (zaradi objektivnega časovnega razmika obeh točk) izgubijo poročevalsko smiselnost. V preteklosti se je to zgodilo zaradi neutrjene konvencije in tehnoloških ovir (primer z objavo telegrama o Vilharjevi smrti v Slovenskem narodu).

V novejšem poročevalstvu pa je prišlo do zadrege zaradi nastopanja prislova danes v nadnaslovu in naslovu:

Nn: Od **danes** nov parkirni red

S: Ljubljana, 29.9. – **Od jutri**, 30.9., bo ...

Besedilo: /.../ Zanimivo je, da **danes**, **dan pred** ...

(D, 30. 9. 1993, 7, Dejan Vodovnik)

Vključevanje časje v poročevalsko besedilo se kaže:

- prislov danes v Nn je tvorčeva prilagoditev časje času sprejema. »Danes« se nanaša na datum izida časopisa – točki S;
- prislov jutri iz začetka sinopsisa pa se nanaša na glavni čas besedila, zato je potrebna prilagoditev na »danes« v točki S.

Napaka je v tem, da se dva »danes« nanašata na različen koledarski čas.

Nastopanje časovnika »danes« izkazuje v pisnem poročevalstvu dve glavni pretvorbeni razmerji:

- a) Danes se v poročevalskem besedilu nanaša na dominantni čas tvorjenja besedila, ta čas pa se prekriva s časom dogodka (v pisnem poročevalstvu v večernih izdajah časopisa) Prevladujoči časovnik je sedanjik. Poročevalec ne upošteva, da bo ta »danes« v točki S že »jutri« in prevladujočega časa ne prilagaja času sprejema s pretvorbo.
- b) Danes je izpostavljen v naslovu in se ujema s točko S, vendar pa se prekriva s časom dogodka, ki je bil prej, ko je bil dominantni čas tvorjenja besedila drugačen – napovedan za ta aktualni »danes«. To sovpadanje se učinkovito nanaša na poročano resničnost, ko je kak dogodek z *izrekanjem določen*, da bo nastopil »danes, to pa se primerno uporabi v N:

N: Torej – **danes**

P: Ugibanja o »neznankah« sporazuma

S: Kairo, 10. 11. – »Obe strani se strinjata, da se bosta sestali **jutri**, 11. 11. ob 13. uri ...« /.../

(D, 11. 11. 1973, 1)

Naslovnik je moral opraviti pretvorbeni prestop: Danes v N je sprejel kot aktualni danes (točka S), besedilni jutri (glede na prevladujoči besedilni čas, tj. čas časo-

prostorskega vhoda) pa je moral pretvoriti na danes aktualnega doživljanja časa v točki S.

Vesti, nadaljevane vesti, razširjene vesti in poročila imajo naslednje časovno ogrodje vzorca in pravil:

Naslov

Časo-prostorski vhod

Časje:

- časovni prislovi, ki ubesedujejo časovne odseke kot spoznavne vsebine človekovega odražanja objektivnega časa in ki v razmerju do podatka v časo-prostorskem vhodu vzdržujejo **čas tvorjenja besedila kot dominantni čas**;
- kadar so časovni prislovi te vrste izpostavljeni v kateri od enot **naslovja**, se **ne podrejajo koledarskemu času iz časo-prostorskega vhoda**, ampak doživljanju aktualnega časa v točki S;
- časovniki, ki z morfemskim navezovanjem ustrezajo pomenom besed za časovne odseke (imajo besedilotvorno vlogo), se kot časovne glagolske oblike ujemamo z delovalnikom težiščne nastopne povedi in tako poleg navezniških parov tvorijo navezniške nize;
- čas tvorjenja besedila je podan v časo-prostorskem vhodu, čas sprejema pa v vsakokratnem izvodu dnevnika.

3.1 Čas in časje v vestiškem besedilu

Po Kmeclu je analitična zgradba (avtor razporeja besedilne odseke daljših ali krajših časovnih obdobij po svojem ustvarjalnem hotenju) značilna za umetniško zvrst, za sintetično zgradbo pa je značilno sledje naravnega časovnega zaporedja sprememb. Toporišič govori o časovno premenjeni zgradbi, ko zaključni del zgodbenega časa pripovedovan na začetku literarnega sestavka (vzbuditev zanimanja, ustvarjanje napetosti ...) Takšna zgradba besedila je vedno izraz avtorjevega hotenja, kar pa ne velja za poročevalska besedila s tako zgradbo. Tovrstna poročevalska besedila so posledica naslednjih okoliščin:

- pri nadaljevani vesti je podlaga vedno zmeraj določena vrsta dogodka, ki je praviloma ena od prvin obsežnejšega dogajanja, navadno je to končna, posledična prvina (Iznajdljivi goljuf je pobegnil);
- pri razširjeni vesti (npr. o prometni nesreči) je postavljen v začetek najizrazitejši odlomek dogodka, kar zajema le nekaj trenutkov, ker takšne vesti zajemajo zelo kratek časovni odsek (Prehitro na prednostno cesto).

Če bi dogodke v teh dveh primerih razvrstili po časovnem zaporedju, bi nastalo pripovedniško besedilo.

→ **Vestično težišče**: je začetni del besedila in ubeseditev vestiškega pravzorca za najnujnejšimi podatki. Je poročevalska reakcija na dogodek, vsebuje signale prevladujočega besedilnega časa – časa tvorjenja besedila. Naslovnikovo pričakovanje je treba nato zadovoljiti z nadaljnjimi informacijami, tako da je širitev vestiškega besedila možna le z vsebinskim zaledjem tega dogodka.

→ **Besedilni zasuk**: je izrazita zarezna med vestičnim težiščem in daljšim delom vestiškega besedila, tj. vsebinskim zaledjem vesti. Gre za časovni zasuk, premeno. Besedilo, ki sledi temu zasuku je vzročno pojasnjevanje, utemeljitev vsebine vestičnega težišča. Na mestu zasuka stojijo **kazalniki zasuka** (Kot smo že poročali ...; Do nesreče je prišlo ...; Nesreča se je zgodila, ko ...). Sklicevalni avtomatizmi (kot so ugotovili prometniki ...) kažejo na to, da bo sledil podrobnejši prikaz tega, kar je v vestičnem težišču. V tem primeru so tudi ti kazalniki besedilnega zasuka. Kazalniki zasuka besedilo vsebinskega zaledja jasno prestavijo **pred** dogodek

vestičnega težišča, tako da se vse razume, kot da imajo pretekliki vsebinskega zaledja predložno dopolnilo pred tem (ni potrebna raba predpreteklika).

→ **Čas in vsebinsko zaledje vesti:** vestiški notranji čas je samo v vsebinskem zaledju vesti uravnan po sosledju dogodkov v resničnosti.

IZPUSTNI NASLOVI

Elipsa ali izpust je jezikovna figura, pomeni pa neuporabo jezikovne prvine, ki jo je iz besedne zveze lahko razbrati. Kot prvo je seveda treba določiti, kaj izpust sploh je in katere so vrste izpustov. Bally loči sobesedilne in okoliščinske izpuste (sta stvar govora) od »pri-razumljenih«, ki spada k jeziku. Sandigova se ne more odločiti, ali v besedilu nastopajo samo sobesedilni in okoliščinski izpusti, zato za splošno oznako uporablja besedo prihranek. Stavke s prihrankom pa imenuje okrajšani stavki. Macháčková vzpostavlja razliko med besedilnim izpustom in naslovnim izpustom. Prvi je navadno anaforičen ali navezovalen, drugi pa kataforičen ali napoveden. Po Macháčkovi so izpustni naslovi posledica:

- Prizadevanja po kratkosti
- Želje, da bi bralec pogledal besedilo in si prebral manjkajoče podatke
- Prvih dveh izpustov, kar da posebne nadpisne izpuste, pri katerih včasih ni mogoče dopolniti »manjkajočega člena«, ker bi bilo to prisiljeno.

Vseeno se Korošec nagiba k mnenju, da Ballyjeve sobesedilne in okoliščinske elipse ne bi šteli k pravim izpustom. Meni, da bi tisto, kar spada k govoru (parole) razumeli kot povedne okrajšave, izpust pa ohranili za pojave, ki so stvar jezika (langue).

Izpust kot sistemski pojav ima tudi sistemske omejitve, kakršnih povedne okrajšave, strnitve in nedokončani izrazi nimajo.

Korošec trdi, da za obravnavo in razvrščanje izpustov v časopisnih naslovih povsem ustreza Toporišičeva oznaka, po kateri pride do izpusta, če v sicer dokončanem stavku glede na stavčni vzorec kaj manjka. Pri tem je treba dokončani stavek razumeti kot besedilno izpolnitev stavčnega vzorca, saj samo iz te izpolnitve lahko prepoznamo vzorec in šele iz tega ugotovimo, ali je »na površini« kaj izpuščeno.

Razlog za nastopanje izpusta je največkrat gospodarnost s prostorom. Ta je zelo pomembna pri oblikovanju časopisnih naslovov in je mnogokrat zastopana tudi, če ni omejitve prostora.

3. 1 Izpust glagola *biti* v pomenu »nahajati se«

Z izpustom tega glagola v vlogi povedka nastajajo naslovi, ki so pravi naslovotvorni vzorci. Izpust sicer čutimo, vendar bi bila dopolnitev vzorca z izpuščenim glagolom precej prisiljena. Taki so naslovi vesti ali poročil o dogodkih iz diplomacije in politike. Zgledov je veliko, skoraj v vsakem izvodu časopisa po eden: *Sirotković v Ameriki; Anglež v Parizu*

3. 2 Izpust vezi

Vez je tu glagol *biti* ob samostalniškem, pridevniškem in povedkovniškem povedkovem določilu. V časopisnih naslovih je opuščena vez predvsem ob pridevniškem povedkovem določilu. Ta izpust nastopa tudi drugje – v telegramih, v radijskem poročevalstvu in, ko je stavčni vzorec z vezjo že prej nakazan:

Rim zaskrbljen; Vitalna pot pretrgana

3. 3 Izpust pomožnika *biti*

Izpušča se pomožnik kot morfem za izražanje časovnosti ob opisnih deležnikih na *-l*. to je v naslovih, kjer se poroča o preteklih dogodkih. To je najpogostejši izpust, ne samo v časopisnih naslovih, ampak tudi drugje, kjer je važna gospodarnost z besedami (telegram):

Uganda odprla mejo, Zasuta rudarja rešili

3. 4 Izpusti naklonskih izrazov

Te izpustne naslove je mogoče šteti za ekspresivne. Združujejo lastnosti vseh treh naslovnih funkcij: poimenovalno-informativne, informativno-stališčne in pozivno-pridobivalne, ki nedvomno prevladuje. To so naslovi avtorskih besedil. Izražajo hotenje ali nujnost tega, kar pomenijo besede v naslovu:

Zapolniti davčne vrzeli; Sprejeti akcijske programe

3. 5 Izpusti povedkov (glagolov premikanja)

Izpuste glagolov premikanja v naslovih najprej vzpostavimo kot skladenjski vzorec iz predložnih snopov, šele nato pa iz pomena besed predložni zvezi vzpostavimo določen glagol:

Asad iz Kaira; Avtobus s ceste; S kolesom v otroka (Korošec, 1998: 156-147).

3. 6 Izpust predmeta

V časopisnih naslovih je zelo redek:

Zanetil potepuh?

3. 7 Ločilo kot znak za izpust

Ločili pomišljaj in dvopičje lahko v naslovih signalizirata težje določljivo izpuščeno enoto. Zgledov ni veliko, vendar so v grafičnem pogledu učinkoviti:

Trčenje tovornjakov: kritično!; Vrana vrani...

LOČILA

VPRAŠAJ:

Neglagolski vprašajni naslovi (NV+)ng

Pomenska vsebina besed v naslovu je postavljena v luč dvoma, suma, negotovosti, domneve. To so izhodišča za delovanje na bralca v tem smislu, da povzročajo radovednost, ki teži k temu, da bi se sprostila.

Iz sefov sto milijonov evrov?

Glagolski vprašajni naslovi (NV+)g

Vprašalnost sicer pripovedne povedi v naslovu dela vprašaj tako, da v nezaznamovanem besednem redu trdilnega stavka predvideva izpuščen veznik *ali*, zato jih smemo obravnavati tudi kot izpustne. Ob izpuščenem vezniku *ali* je izpuščen tudi glagol *biti*.

Kradel policist?

Pravi vprašajni naslovi (V+)

To so vprašalne povedi z rednim ločilom vprašaj. Vprašalnost je razvidna iz vprašalnic (vprašalni zaimki, prislovi, vprašalni besedni red).

Zakaj osemnajst?

Nevprašajni naslovi (V-)

To so vprašalne povedi brez vprašaja. Stopnja opaznosti je pri teh naslovih najnižja.

KLICAJ:

Neglagolski klicajni naslovi (NK+)ng

Pomenska vsebina besed v enodelnem neglagolskem stavku je postavljena kot poziv, klic, zahteva.

Pozor, ferrari na pladnju!

Glagolski klicajni naslovi (NK+)g

Ti naslovi so redki, predvsem pomenijo geslo, parolo ali dobesedni navedek vzključne povedi, neprimerne za naslovno rabo v dnevnem poročevalstvu.

Pravi klicajni naslovi (K+)

So redki, omejeni na pozive, ukaze, zapovedi, prepovedi, ki so velelne povedi z močnim čustvenim poudarkom.

Hočem tuš, pivo in zrezek!

Neklicajni naslovi (K-)

To so »neklicajni« naslovi brez ločila klicaj. Neklicajnost je tu rabljena pogojno-odsotnost klicaja ja mogoče pripisati neobveznosti, prostorski stiski...

DVOPIČJE:

Premogovorni naslovi

Beseda na levi strani je samostalnik kot lastno osebno zemljepisno ime, na desni strani pa ustrezno strnjen navedek (v narekovajih ali brez njih, z veliko začetnico ali brez nje) Ti naslovi so pogosti, ker dobro ustrezajo pogostni okoliščini, ki jo mora odražati dnevno poročevalstvo, tj. da kdo (politik, diplomat) pove, izjavi kaj tako pomembnega, da se izpostavi v naslovu besedila.

Izjavni naslovi

Naslov je izpustni dvodelni stavek, leva stran dvopičja je osebek, desna pa samostalniško povedkovo določilo. Smisel take povedi je izjava.

Emil Tahirovič: spodbudno pred EP!

Naslovi skrajšanih napovedi

Dvopičje pišemo za skrajšano napovedjo. Samostalnik na levi je zemljepisno lastno ime, redkeje tudi drugo lastno ime, npr. firme ali občno ime. Na desni strani pa je enota, ki o levi enoti kaj pove, to pa je obširneje podano v besedilu.

Depeche mode: Playing the angel

Posledični naslovi

Med enotama na obeh straneh dvopičja je v še zmeraj ohranjenem osnovnem obrazcu jasno razvidno razmerje posledičnosti. Naslovi so omejeni pretežno na tematiko, ki zajema dogodke za kroniko.

Izidni naslovi

To so naslovi, ki prinašajo podatke o izidih nekaterih športnih iger, npr. rokomet, hokeja itd., vsebujejo pa samo imeni moštev ter enega ali več številčnih podatkov za končni izid posamičnih delov igre.

POMIŠLJAJ:

Izjavni naslovi

Izjavni naslovi s pomišljajem so izpustni naslovi, kjer pomišljaj nadomešča vez. Zaznamuje zvezo osebka in povedka ob izpuščeni glagolski obliki.
Svet dobrega počutja- streha Evrope

Naslovi razmaknjenih enot

So naslovi, ki najbolj učinkovito izrabljajo grafično lastnost pomišljaja, da dve enoti preprosto drži narazen. Enoti v naslovu sta s pomišljajem razmaknjeni in vsaka posebej opaznejši, poudarjeni.

Zvezni naslovi

Pomišljaj nakazuje zvezo dveh enot, ki sta praviloma lastni imeni, zveza pa se nanaša na okoliščino, da nosilca imen prideta skupaj, se srečata, da bi se pogovarjala kot politika, diplomata. Ti naslovi so najbolj rutinski.

OKLEPAJ:

Je v naslovu uporabljen kot učinkovita bralna igra, ki je v tem, da se bodisi prebere »čez« enoto v oklepaju, bodisi tako, kot da enota ni v oklepaju. Možnost dvakratnega branja je navidezna, saj vsiljuje pomen, ki bi ga dobili, če enota ne bi bila v oklepaju. Učinek je zato blaga ironičnost, posebno pri naslovih z nikalnico *ne*.

Dober dan(es) za vedri jutri

NAREKOVAJ:

Narekovaji nastopajo skladenjski bodisi dvojni in enojni dvovišinski (spodaj-zgoraj), v novejši tiskarski tehniki pa samo dvojni srednji narekovaji. Narekovaji v naslovih se ujemajo z določili, da narekovaj zaznamuje:

- a.) dobesedni navedek premega govora ali navedenega (citiranega) besedila
- b.) poseben pomen, položaj ali vrednost posamezne besede ali besedne zveze
- c.) naslov podjetja, ustanove..., kadar ga brez narekovajev ne bi spoznali kot lastno ime.

IZPUSTNO LOČILO TROPIČJE:

Nadnaslovi z izpustnim ločilom tropičje niso pravi izpustni naslovi, ampak naslovne okrajšave. So dveh vrst. Prva so okrajšave frazeologemov, se pravi, da je izpuščen znani del. V drugi pa tropičje pomeni zamolk ali nakazuje nedokončanost.

1. MEDSTAVA – TEORETIČNE OSNOVE

1.1. VRINJENI STAVEK

Jezikovnim izrazom, ki jih tradicionalno štejemo med vrinjene stavke, v slovenskem jezikoslovju dolgo časa niso posvečali preveč pozornosti in so bili zato dokaj ohlapno razdelani. O njih je bilo povedano to, da vrinjeni stavek od glavnega

lahko ločimo z pomišljaji, vejico ali oklepaji, da jih beremo s padajočo polkadenco ter znižanim registrom (Korošec, 1998, str. 280). Kasneje pa so dodali še določilo, da vrinjeni stavek ločimo z dvema pomišljajema le v zapletenih večstavčnih povedih, ki so med sabo že ločene z vejicami, v preprostejših povedih pa le takrat, ko želimo vrinjeni stavek še posebej poudariti (Korošec, 1998, str. 280). Korošec v svojem priročniku *Stilistika slovenskega poročevalstva* citira Čeha Šmilauerja, ki pravi, da vrinjeni stavek »*dodaja kako podrobnost, kaj pojasnjuje, izraža odnos govorečega do vsebine, razmišlja o pravilnosti podatka ali izraza, se sklicuje na naslovnikovo izkustvo ali naslovnika k čemu poziva.*«

A poleg take uporabe vrinjenih stavkov se, predvsem v poročevalstvu in publicistiki, pogosto uporablja tudi na videz enaka uporaba ločevanja dela besedila od glavnega stavka, kjer pa z dvema pomišljajema ločeni stavek ne dodaja pomena, ampak zgolj poudari del vsebine, ki jo poved vsebuje že v osnovnem pomenu. Pri tem ne gre za nikakršno obliko vrivanja, zato je Korošec namesto izraza vrinjeni stavek za tovrstne pojave uvedel nov, pomensko širši pojem **medstave**.

1.2. MEDSTAVA

V svojem raziskovanju se Korošec ni ukvarjal s pravopisnimi vprašanji, zato je za medstavo predpostavil, da gre za enoto, ki jo na vsaki strani od ostalega besedila ločujeta pomišljaja. Pri tem poudari, da se ta dva pomišljaja razlikujeta od klasičnega pomišljaja, saj le-ta ne more na poljubnem mestu prekiniti potek govorne verige. Zato pravi, da bi bilo mogoče bolj smotrno uporabljati izraz **vmesnik**.

Korošec postavi pet splošnih pravil medstave. V teh pravilih določi naslednje pojme: levi del govornega niza, levi vmesnik (pomišljaj), medstavo, desni vmesnik ter desni del govornega niza. Najpomembnejše za medstavo je peto pravilo, ki pravi, da če strukturi z medstavo odvzamemo levi vmesnik, medstavo in desni vmesnik, se levi in desni del govornega niza nezaznamovano stakneta. Četrto pravilo pa medstavo razdeli na **izpostavo** (ki zgolj poudari del besedila) ter **pristavo**, ki pa besedilu tudi doda oz. vrine dodatno vsebino in pod katero štejemo tudi vrinjeni stavek v dobrednem pomenu. Izpostava in pristava se razlikujeta v tem, da se pri izpostavi v primeru, da odvzamemo oba vmesnika, levi del govornega niza, medstava in desni del govornega niza staknejo v nezaznamovano prvotno stanje, medtem ko pri pristavi to ni možno.

1.3. IZPOSTAVA

Izpostave imajo v publicistiki in poročevalstvu predvsem funkcijo ustvarjanja vizualne razgibanosti besedila in razbijanju linearnosti, pojavile pa so najbrž tudi zato, ker časopisni tisk ni omogočal klasičnega poudarjanja besed z podrčtavanjem ali odebeljenim tiskom. Za njih je značilno, da so močno povezane z avtorstvom oz. osebnim stilom avtorja članka – v neavtorskih sporočilih izpostav (pa tudi pristav) skoraj ni.

Kot izpostave se pogosto uporabljajo prislovna določila, ki naj bi bila eno-, dvo- ali tri-besedna, čeprav so možni tudi daljši. Korošec navaja naslednji primer:

Zaključili pa so se v dokajšnji megli, brez sporočila, ali se bodo sogovorniki znova sestali, in zdaj je takšen izid povzročil dokajšnje zanimanje, posebej še, ker je bilo – iz krogov EGS – slišati, da so nadaljnje stike odpovedali predstavniki OPEC.

Posebno pogosta oblika tovrstne izpostave je izpostava prislovnega določila načina oz. okoliščine z predlogom *ob*:

/.../ da bi dali času čas, da bi skušali predvideti gibanja, pritiske, postopke, da bi postopoma – ob danih možnostih – razreševali težave, ki jih ni mogoče razrešiti čez noč.

Najbolj učinkovite in upravičene so izpostave takrat, ko z pomišljaji ločen del poved razširi vsebinsko tudi preko enostavnega poudarka izpostave. Tak primer je

Televizijski novinarji so se lahko oglasili neposredno v poročila, drugi so odhiteli v redakcije brž, ko je letalo – mirno – pristalo v Rimu,

kjer ima izpostava širši sobesedilni kontekst, ki sega izven te zaključene povedi.

Izpostavo lahko tvorijo še levi in desni prilastki, deli priredno zloženih stavčnih členov oz. stavkov, Korošec pa dovoljuje tudi dvoumne primere, ki zaradi

sonanašanja izven same medstave že spominjajo na pristavo, vseeno pa ustrezajo četrtemu pravilu:

Oba imata – vsak na svojem koncu te potujoče restavracije – zalogo piva, mineralne vode in očitno tudi krepkih pijač.

Iz podobnega razloga imajo zanimivo vlogo v medstavi tudi členki, ki lahko tvorijo tako izpostavo:

Vsekakor je – vsaj dolgoročno – boljša resnica kot pa poenostavljeno »cukranje« ali zavestno prikrivanje dejanskih težav,

kot tudi pristavo, če se sonanašajo z vsebino izven medstave:

V nasprotju z besedilom glasba – tudi zabavna – ne vpliva na naš razum in razsodnost, temveč na tisti del osebnosti, ki zgolj čuti,

podobno pa velja tudi za odvisnike.

1.4. PRISTAVA

Za pristavo je, kot smo že prej ugotovili pri nekaterih primerih, zelo pomembna **sonanašalnost** oz. **koreferenčnost**. To pomeni, da se vsebina medstave nanaša na govorni niz izven medstave, ravno tako pa se govorni niz nanaša na vsebino medstave, zato vmesnikov ne moremo kar odstraniti iz besedila (kot to lahko storimo pri izpostavi), ampak moramo besedilo tudi preoblikovati in dodati skladišnja ločila. Tako največkrat dobimo oziralne stavke, in res se pristava v poročevalstvu največkrat uporablja ravno zato, da se znebimo prepogoste rabe ki-stavkov:

Včeraj so na progi Ljubljana – Beograd in nazaj preizkusili novo vlakovno kompozicijo – sestavljajo jo štirje pulmani – ki jo je združeno železniško transportno podjetje Ljubljana kupilo v ZR Nemčiji.

Zaimek *ki* se pogosto opusti tudi zato, ker je med njim in odnosnico predolg desni prilastek. Pri tem se odnosnica mora ponoviti:

Prva seja novega kabineta indonezijskega predsednika dr. Sukarna – kabinet so sestavili 23. februarja – je bila pretrgana danes dopoldne 20 minut po začetku.

Prevečkrat pa se v poročevalstvu pojavljajo vrinjeni stavki, ki ne nosijo svoje osnovne funkcije - se pravi, da so izhod iz konstrukcijske zadrege – ampak so tam kar sami po sebi, tako rekoč 'zaradi lepšega'. Avtor s tem izkazuje ali nepoznavanje ali nespoštovanje skladijskih možnosti slovenskega jezika.

Prave pristave štejemo za značilnost osebnega poročevalskega stila, ko med pisanjem besede, ki jih piše, avtorju asociativno prikličejo nove podatke o temi besedila, ki sicer niso neposredno povezani z vsebino, a se avtorju zdijo pomembni. Takih podatkov tudi ni več mogoče vključiti v že obstoječi stavčni vzorec, zato bi bilo treba celotno poved začeti znova. Ker pa zaradi časovne stiske to ni ravno najbolj smotrna rešitev, se preko vmesnikov vključi ta dodaten podatek v obstoječ stavčni vzorec, ne da bi bilo le-tega treba uničiti.

Take 'prave' pristave so navadno daljše predvsem od izpostav, vseeno pa je treba paziti, da ostaja besedilo berljivo. Preveliko kompliciranost se da rešiti z koreferenčnostjo ter ponovitvami :

Alžirci kot največji izvozniki zemeljskega plina – izvoz te surovine pravzaprav predstavlja ves njihov izvoz – namreč utegnejo ob nadaljnjem odlašanju plin prodati drugam,

Korošec pa za konec doda še primer nepremišljene rabe, kjer zaradi množice pomišljajev ne moremo ugotoviti, ali gre za vmesnike ali običajne pomišljaje, zato tudi ne moremo uveljaviti ne 4. ne 5. pravila medstav:

Le dva predsednika sta končala svoj predsedniški mandat – eden od njiju je, kar je po svoje spet paradoks, sedanji predsednik Mendez – in doslej je prišel v predsedniško palačo le en civilist – spet je to Mendez.

Morfemsko izražanje nedokazanosti, neuradnosti, negotovosti v poročevalstvu

V slovenskem poročevalstvu se za sporočanje o kaznivih dejanjih uporablja posebna slovnična oblika, prilagojena semantiki, tj. eni od propozicijskih določitev povedi, kakor tudi posebnim poročevalskim okoliščinam. Gre za obliko, ki spada med poročevalske stileme. Oblikoslovno gledano je to zveza *velelnega členska naj* in *deležnika na -l*, v pomenu, ki je daleč tako od velelnosti kakor od pogojnosti. (Korošec 1998:33,34)

Brežnjev pravi, da nam stavki z naj ustrezno rabijo za izražanje reči, o katerih ne vemo zanesljivo, ali so resnične, ali o katerih domnevamo, da so takšne. Za izražanje domneve v preteklosti uporabljamo pretekli pogojnik, domneve za sedanost pa izraža sedanji pogojnik, ki že sam po sebi izraža negotovost, možnost ali dvom. (Korošec 1998:35)

Gradašnik trdi, da s takimi stavki želi poročevalec pritegniti v okoliščine, v kateri domnev izražamo s sklicevanjem na mnenje drugega, ne pa kot lastno domnevo, kar je pragmatično čisto nekaj drugega in se naprimer kaže v razliki med členkoma domneve in negotovosti – menda : morda. (Korošec 1998:36)

Ker je v poročevalstvu pogosta okoliščina, ko se poročevalec iz različnih razlogov sklicuje na vir je členek domneve naj bi tukaj pogost, vendar ga v vsakdanjem pogovoru ne uporabljamo, isto okoliščino in pomen pa izražamo besedno ali stavčno. Tipična členkovna vloga zveze naj bi + del. –l je torej v tem, da govoreči z njo vzpostavlja zvezo z izvenjezikovno resničnostjo, ne pa zveze med enotami sobesedila.

Korošec navaja primer »...aprila naj bi Kreinsky uradno obiskal Jugoslavijo, z mislijo o podobnem obisku v Sloveniji pa naj bi se ukvarjal tudi deželni glavar Wagner«. V tem primeru novinar tega ne bi mogel sporočiti v povedne naklonu, ker dogodek, sicer predviden, da se bo v prihodnosti izvršil, še ni uradno potrjen, kar je v poročevalstvu zmeraj pomembno poudariti. (Korošec 1998: 36, 37)

Izmed treh naklonskih oblik lahko samo povednik izraža realno dejanje, pogojniku in velelniku pa je skupno izražanje irealnosti, ali bolje, ne-povednosti. Poročevalec, ki določene vsebine ne more ubesediti v povedniku, niti v pogojniku ali velelniku ostane – na morfemski ravni – le možnost nepovednosti, saj le tako lahko uresniči eno od faz propozicije, tj. gotovostno določitev povedi. Dvodelni členek naj bi je zato hibridna tvorba, ni niti pravi pogojnik niti velelnik, je pa ne-povednik. (Korošec 1998: 39)

Izražanj domneve, negotovosti, možnega, a nedokazanega, ima odtenek, ki je funkcijsko vezan na nastopanje v poročevalstvu. Morfemski tip naj bi + del. –l izraža

odtenek domneve v pragmatičnem pomenu nedokazanosti ali uradne nepotrjenosti, ko poročevalec ubeseduje dogodek, ki ga je drugi ubesedovalec že ubesedil kot trditev. Ta posebna okoliščina zahteva od poročevalca, da npr. pri poročanju o kriminalnih dejanjih, ki so bila storjena, vendar storilcem še niso bila dokazana, uporabo morfemskega tipa naj bi + del. –I. (Korošec 1998: 39, 40)

Poročevalska formulacija: prišlo je do hude nesreče, za katero naj bi bil kriv F. H.«, torej pomeni:

- da je bila nesreča,
- da je nesrečo zakrivil F. H.
- da si je določne strokovna služba njegovo krivdo prizadevala ugotoviti in da v posebnem aktu trdi, da je kriv,
- da pa mu to še ni dokazano s posebnim postopkom.

Samo prva tri navedena dejstva bi torej poročevalcu dovolila uporabiti povedi naklon. Ker pa določila pravno urejene družbe zahtevajo, da je vsakomur krivda dokazana, kar se stori s sodno obravnavo, bi raba povednega naklona postavila poročevalca v položaj, ko bi bil lahko sam obtožen, da je javnosti sporočil kot dejstvo nekaj, kar pravno še ni dejstvo. (Korošec 1998: 40)

V poročevalskih besedilih o kriminalnih dejanjih se taka nedokazanost lahko izraža tudi besedno, z ustaljenimi besednimi zvezami v povednem naklonu, npr.: NN je osumljne, da je....; obtožnica ga bremeni, da je....; po navedbah obtožnice je. (Korošec 1998: 40)

MORFEMSKO IZRAŽANJE NEDOKAZANOSTI, NEURADNOSTI, NEGOTOVOSTI V POROČEVALSTVU

Poročilo o raziskavi: analiza časnika Večer

Maša Puklavec, 21018925

UVOD

"Pomenska podstava povedi se različno upoveduje tudi glede na predmetno resničnost, objektivnost, kar je povezano s t.i. gotovostno določitvijo povedi. /.../ Če glede resničnosti izrečenega nismo čisto gotovi, ali pa menimo, da naslovniki povedanega ne jemljejo za čisto zlato, svoje podajanje niansiramo, bodisi tako, da

poudarjamo objektivnost povedanega, ali pa se varujemo z izrazi, v katerih so podani naši pridržki glede tega" (Toporišič v Monika Kalin Golob, 2003: 116).

Nezanesljivost pri sklicevanju se torej izkazuje kot domneva, nedokazanost, neuradnost. Na jezikovni ravni se to izraža morfemsko (naj bi + deležnik na -l) ali besedno (je menda storil, bojda, baje); (Korošec v Monika Kalin Golob, 2003: 117).

Besedno izražanje domneve ni omejeno glede na funkcijsko zvrst, izključno na poročevalstvo pa je omejen morfemski tip (naj bi + deležnik na -l), ki izraža odtenek domneve v pragmatičnem pomenu nedokazanosti ali uradne nepotrjenosti, ko poročevalec ubeseduje dogodek, ki ga je drugi ubesedovalec že ubesedil kot trditev (Korošec, 1998: 39).

Kot pojasnjuje Monika Kalin Golob (2003) se je morfemski dvodelni členek **naj bi in deležnik na -l** razvil zaradi potrebe po poročanju o vsebinah, ki jih poročevalec ne more ubesediti ne v povednem (izraža realno dejanje), ne v velelnem, ne v pogojnem naklonu. Z rabo te členkovne zveze se namreč ubeseduje:

1. *domneva* (dvom o zanesljivosti sporočenega)
2. *neuradnost* (nepotrjenost) dogodka, kar je v zvezi s poročanjem o diplomatskih in političnih zadevah
3. *nedokazanosti* dogodka ali stanja, kar je v zvezi s poročanjem o kaznivih dejanjih

ČLENKOVNA ZVEZA naj bi + deležnik -l ZA IZRAŽANJE NEGOTOVOSTI

Za izražanje domneve oziroma dvoma o zanesljivosti sporočenega sem v Večeru našla največ primerov v poročanju o gospodarstvu. Zaradi različnih trendov oziroma vplivov v gospodarstvu so napovedi zelo negotove, zato poročevalec pogosto uporabi členek naj bi + deležnik na-l za izražanje domneve.

Primeri:

(1) N: *Vsak mesec nov val tujih delavcev*

P: *Prihod novih delavcev v Veliko Britanijo naj bi okrepil tamkajšnje gospodarstvo, /.../*

(Večer, 28. 10. 05; 3; zku)

(2) N: *Biometrični schengenski zid*

P: *Novi potni list s čipom in anteno pomeni začetek novega obdobja: stroji **naj bi** človeka **identificirali** na podlagi telesnih značilnosti /.../*

(Večer, 12. 11. 05; 38; Der Spiegel)

(3) N: *V pričakovanju 13. plače in božičnice*

P: *Lani je trinajsto plačo prejelo približno 180 tisoč delavcev, po oceni sindikata **naj bi** jo enako število **dobilo** tudi letos*

(Večer, 25. 10. 05; 3; Ivo Ivačič)

(4) N: *Menedžerjem tri četrtine AC*

P: *Protejeve delnice 48 družabnikov v Autocommerceu **naj bi bile** vredne skoraj 40 milijard tolarjev*

(Večer, 4. 11. 05; 9; Damijan Toplak)

(5) N: *Nevarnost so plače in nafta*

P: *V zadnjem četrtletju tega leta **naj bi** se inflacija **dvignila** na 2,8 odstotka, za leti 2006 in 2007 pa v Banki Slovenije napovedujejo 2,3- in 2,4-odstotno letno stopnjo inflacije*

(Večer, 8. 11. 05; 8; Irena Ferluga)

ČLENKOVNA ZVEZA naj bi + deležnik –I ZA IZRAŽANJE NEURADNOSTI

Oblika naj bi + deležnik –I se za izražanje negotovosti uporablja v primerih, ko poročevalec poroča o dogodku, ki še ni uradno potrjen, kar je značilnost poročanja o diplomatskih in političnih zadevah (Monika Kalin Golob, 2003; 123).

V časopisu večer sem največ primerov za izražanje negotovosti s členkovno zvezo naj bi + deležnik –I našla v rubrikah V žarišču in Po svetu – poročanje o političnih in diplomatskih zadevah.

Primeri:

(1) N: *Po Watergatu se obeta nova afera*

P: V Washingtonu so se začeli širiti namigi, da **naj bi** se podpredsednik Dick Cheney **pripravljaj** na odstop, Bush pa **naj bi** ga **nameraval** zamenjati z državno sekretarko Condoleezo Rice

(Večer, 21. 10. 05; 7; Robi Poredoš)

(2) N: Za pogovore na ravni državnih sekretarjev

P: Na pogovorih **naj bi** se **dogovorili**, kako vprašanje meje nasloviti na mednarodno pravo

(Večer, 23. 10. 05; 6; Mladen Mali)

(3) Nadnaslov: Sredi novembra nas čaka že četrte stavka zdravnikov v devetih letih

Naslov: Krivci za protest: vodstva zavodov

Podnaslov: V zdravstvenih zavodih **naj bi** neefektivne ure dežurstev **obračunavali** na škodo zdravnikov/.../

(Večer, 27. 10. 05; 2; Miša Vugrinec)

(4) N: Nafta za hrano in dobiček

P: Ko je iraški režim Sadama Huseina v okviru programa ZN prodajal nafto, **naj bi** bila mnoga mednarodna podjetja neupravičeno **bogatela**

(Večer, 29. 10. 05.; 6; Reuters/sta)

ČLENKOVNA ZVEZA naj bi + deležnik na –I ZA IZRAŽANJE NEDOKAZANOSTI

V časopisu Večer so bili prispevki o kaznivih dejanjih največkrat objavljeni pod rubriko Črna kronika. Pri vseh navedenih primerih v nadaljevanju poročevalce členkovno zvezo uporablja zaradi upoštevanja določil pravno urejene (in civilizirane) družbe, ki zahtevajo, da ni nihče kriv, dokler mu krivda ni dokazana. V teh primerih bi raba povednega naklona postavila poročevalca v položaj, ko bi bil lahko sam obtožen, da je javnosti sporočil kot dejstvo nekaj, kar pravno še ni dejstvo. (Korošec, 1998: 40).

Pravni vidik nedokazanosti se zato v poročevalskih besedilih izraža s členkovno zvezo naj bi + deležnik –I ali tudi besedno, z ustaljenimi besednimi zvezami v povednem naklonu, npr. je osumljen, obtožnica ga bremeni itd., ki pomensko ustrezajo členkovnemu izrazu naj bi + deležnik –I. V besedilih lahko obe rabi nastopata izmenično (Korošec, 1998: 40).

Primeri:

(1) N: *Ali bo poravnava uspela*

P: Ker **naj bi** bila novinarka POP TV Petra Krčmar v svojem prispevku **užalila** dr. Krešimirja Puhariča, se je ta odločil za tožbo

(Večer, 18. 10. 05; 20; Damijana Žist)

(2) *Med pretepom naj bi se bil eden od fantov tako poškodoval, da so ga odpeljali na zdravljenje v bolnišnico.*

(Večer, 19. 10. 05; 21; Senka Dreu)

(3) N: *Obrambin nadut je nova priča*

P: *Potem ko je sodni senat zavrnil vse dokazne predloge obrambe, se je pojavila priča, ki naj bi bila videla, kaj se je usodnega dne pred devetimi leti »v resnici« dogajalo*

(Večer, 22. 10. 05; 21; Senka Dreu)

(4) *Domnevno spornega izvedeniškega mnenja naj ne bi bili izdelali na fakulteti, /.../ Prenos naj bi bil naročil Sadar, ki je, kakor pravi Gulič, vodil trgovanje z vrednostnimi papirji, /.../*

(Večer, 28. 10. 05; 20; Vanessa Čokl)

(5) Naslov: *Udarci zaradi ceste*

Podnaslov: *Jezni podjetnik se je župana lotil kar s pestmi in mu zlomil nosno kost – Sedel naj bi bil nanj in ga nato udarjal po obrazu in telesu*

(Večer, 29. 10. 05; 20; Damijana Žišt)

OBNOVITVE V ČASOPISNIH NASLOVIH

Obnovitve so vrsta aktualizacije v časopisnih naslovih, ki so nekoliko redkeje zastopane od metafor in metonimij, vendar jih po učinku daleč prekašajo. Naravno

okolje obnovitve so naslovi avtorskih novinarskih besedil, predvsem v komentatorski vrsti (uvodnik, komentar), med poročevalskimi vrstami v poročilih, v t. i. vestičarski vrsti pa poredkoma v naslovih razširjenih vesti (Korošec, 1998: 124).

Glede na izbiro sestavin obnovitve delijo na obnovitve klišejev in obnovitve vzorcev. Glede na obliko oz. podobnost z virom, katerega obnovev predstavlja, pa je v vsaki skupini še podskupina: ponovitev klišejev in ponovitev vzorcev (Korošec, 1998:124).

V naslovu obnovljeni klišeji so splošno znana rekla, rečnice, pregovori, frazeologemi, obnovljeni vzorci pa so znani izreki, znani naslovi literarnih, filmskih in drugih del. Razlika med obnovljenim klišejem in obnovljenim vzorcem je, da se prvim v naslovih ne spremeni njihova narava in prvotna vloga, tj. določeno prvino resničnosti poimenovati frazeologemsko. Obnovitve klišejev so tako produkt poimenovanega procesa in imajo poimenovano funkcijo. Medtem ko gre pri obnovitvi vzorcev za označevanje ene same (konkretne) okoliščine in samo skupaj z njo ima informativno vrednost. Pri obnovitvi vzorcev gre torej za opis in ne poimenovanje.

Frazeologemi v obnovljenih klišejih so kot sestavina slovenskega besednega zaklada splošno znani. Podobno je pri vzorcih, tudi tu učinkujejo le tisti, ki so dovolj razširjeni. Obnovljeni vzorec ima še eno važno značilnost: med vsebino, ki jo je naslavljala prvotno, in vsebino, ki jo naslavlja kot obnovljeni vzorec, ni podobnosti oziroma ta ni nujna (Korošec, 1998: 124, 125).

1. OBNOVITEV KLIŠEJEV

Obnovljeni klišeji v naslovih niso uporabljeni v neokrnjeni obliki, ampak nastopajo samo tisti deli frazeolegema, ki zadoščajo, da iz njih rekonstuiramo pomen (Korošec, 1998: 126). Naslovotvorni postopek obnovljenega klišeja sestavljata: prosti del klišeja - A (tisti del, ki v frazeologemu lahko manjka), stalni del – B (prvine, ki signalizirajo pomen in morajo v naslovu ostati) (Korošec, 1998: 127).

Zelo je grmelo, a malo deževalo (dogodki dneva, 16.11.2005)

Veliko hrupa za prazen nič je star pregovor, ki ga je avtor uporabil za poimenovanje situacije v parlamentarni komisiji za nadzor nad varnostnimi službami in njenim prihodom pod okrilje policije.

Pandorina skrinjica v zdravstvu (mnenja, 16.11.2005)

odpreti Pandorino skrinjico – v Delovi rubriki Mnenja je tovrsten naslov zelo dobro nakazoval vsebino članka. Pandorino skrinjico avtor razvija in odpira skozi celoten članek in s tem na poseben način našteva probleme v slovenskem zdravstvu.

Raje v dobrem slovenskem kot slabem tujem moštvu (šport, 17.11.2005)

Bolje vrabec v roki kot golob na strehi je pregovor, ki se zelo dobro veže na razmere v kolesarstvu z uvedbo Pro Tour-a. Slovenski klub Radenska PowerBar je za kolesarja Andreja Hauptmana vrabec, ki se ga je oklenil ob spremembi pravil.

Ustava pod streho, država pod kap (svet, 18.11.2005)

Priti z dežja pod kap velja za razmere v italijanski politiki. Nova ustava, ki naj bi nadomestila tisto sprejeto po 2. svetovni vojni, mora biti potrjena le še na referendumu. Da bi se to zgodilo je skoraj neverjetno, zato se avtor v članku sprašuje o mestu Italijanske države, ki vedri pod kapom.

Zaradi dveh bolnih dreves ne gre posekati gozda (dogodki dneva, 9.12.2005)

Ena lastovka še ne prinese pomladi je znan rek, ki se poistoveti s potrditvijo spremembe zakona o dohodnini.

2. PONOVIŠE KLIŠEJEV

Najpogostejše ponovitve so splošno znane rečnice. Od obnovljenih klišejev se ločijo po tem, da nimajo novih prvin, ki bi signalizirale konkretno vsebino. Zato lahko takoj ugotovimo njihov običajni pomen, ne moremo pa iz samega naslova vedeti, na kakšno vsebino se ta pomen nanaša (Korošec, 1998: 129)

Sizifovo delo (kultura, 24.11.2005)

delati Sizifovo delo – delati nekaj brez pravega učinka, neuspešno, kot pravi novinarka Mojca Kumerdej, ko opisuje vsebino plesne predstave Koan Kenšo. Oba pojma izhajata iz zen budizma. Koan pomeni dvoumno, težko rešljivo vprašanje, ki učenca potisne v kolaps logičnega mišljenja in neposredno izkustvo resničnosti, kenšo pa pomeni kratko doživetje razsvetljenja. Združitev teh dveh pojmov v gibu je vsekakor Sizifovo delo.

Imel je veliko več sreče kot pameti (kronika, 7.12.2005)

Imeti več sreče kot pameti je pregovor, ki ga avtor prenaša na storilca, ki je na Slovenski cesti v Ljubljani mahal s pištolo. Kljub možnem tragičnem zaključku in grozljivih posledicah, se je zadeva za storilca razpletla dokaj ugodno.

Vedno ne drži rek, da žanješ kar seješ (šport, 8.12.2005)

Tipična ponovitev vzorca, saj se naslov obrača na zelo znani rek, hkrati pa ne razkriva vsebine članka. Verjetno nihče ne bi pomislil, da se članek navezuje na priznanje, ki ga je dobila Ljubljanska univerza za svoje športne dosežke. Avtorica Darja Ladavec v besedilu lepo razloži svoje pomisleke ob znanem reku. Priznanje dobi univerza, delajo športniki.

Ob pravem času na pravem mestu (kultura, 9.12.2005)

Naslov se nanaša na *roman Jerzyja Kosinskega, Gospod Chance*. Kljub temu, da bi bila ponovitev klišeja lahko tudi prevod naslova romana, pa v tem primeru ne gre za to besedno igro. Gre le za spretno poimenovanje vsebine predstave.

3. OBNOVITEV VZORCEV

Besedna zveza, ki je prvotno že znan naslov, se aktualizira tako, da se za funkcijo v časopisnem naslovu obnovi ena, dve ali več njegovih tipičnih sestavin, in sicer oblikoslovno, besedno, skladijsko in pomenoslovno, najpogosteje pa s kombinacijo dveh izmed naštetih. Vsebinska zveza med besedilom ali vsebino, ki jo naslavlja prvotno, in besedilom, ki ga naslavlja kot obnovljeni vzorec, je redka. Tudi stilni učinek obnovljenega vzorca ne izhaja iz te zveze, ampak iz tega, kateri vzorec je izbran in kako ter s katerimi sredstvi je vzorec obnovljen na novo vsebino (Korošec, 1998: 131, 132).

Viri obnovitev vzorcev (Korošec, 1998:130, 131):

- obnovljeni znani izreki (zamenjana enota ali pa samo oblika)

izrek prišel, videl, zmagal – osnova obnovitve je tričlenskost (zunanji dejavnik) in semantika, tj. zaporednost dogodkov

- obnovljeni citati iz umetniških besedil
- obnovljeni biblizmi (učinkujejo privzdignjeno)
- obnovljene druge znane stalne zveze in poimenovanja

Odnagradedonagrade (kultura, 15.11.2005)

Film Jana Cvitkoviča Odgrobado groba se je znašel tudi v tekmovalni sekciji Liffa. Nenavaden naslov filma je bil pobuda, da je avtor članka z zanimivo obnovitvijo ponazoril številne nagrade, ki jih je prejel Cvitkovič. Lahko bi rekli, da gre za dvojno obnovitev. Obnovitev se namreč ne nanaša le na vsebino ampak tudi na obliko – pisanje skupaj.

Ljubezen ali sovraštvo? (kultura, 17.11.2005)

Biti ali ne biti – znan citat W. Shakespearja je bil tu predlog za obnovitev predvsem v smislu dvojnosti, pozitivne in negativne. Že nadnaslov ponazarja to dvojnost, izbiro, pole: Film in medmrežje; Ljubezen ali sovraštvo. Članek govori o piratstvu v filmski industriji.

Čakajoč na Ahtisaarija (svet, 19.11.2005)

Čakajoč Godota – Beckettova drama je priljubljen predmet obnovitev. Osamosvojena polstavčna deležijska konstrukcija v publicistiki tudi veliko bolj privlači od osnovne forme »čakanje na kaj«.

Vera, upanje, Mercator (Sobotna priloga, 19.11.2005)

vera, upanje, ljubezen ... obnovljen biblizem je tu izrazit. Prav tako pa bi lahko rekli, da gre za obnovitev tričlenskosti in deloma semantike, tj. zaporednosti dogodkov (prišel, videl, zmagal). Tipična obnovitev tričlenskosti in semantike pa je prikazana v naslovu **Videno, slišano, zapravljeno** (mnenja, 10.12.2005).

Kdo se boji aidsa? (Sobotna priloga, 19.11.2005)

Kdo se boji Črnega moža ... znana otroška igrice nima povezave s člankom, kljub temu pa sam naslov zelo pritegne bralce.

Film Jamesa L. Brooksa, *Bolje ne bo nikoli* je naslov, ki naslavlja članek o slovenskem novinarstvu. Naslov je tudi nekoliko ironičen, saj v Sloveniji ves čas govorimo o krizi novinarstva, članek pa podarja pozitivne ocene, do katerih so prišli na okrogli mizi, ki jo je organizirala Fakulteta za družbene vede.

Krasni novi svet reformizma (Sobotna priloga, 10.12.2005)

Obnovitev naslova knjige priznanega avtorja *Aldousa Huxleya*, *Krasni novi svet* novinar Bernard Brščič spelje na opis nedavnih sindikalnih protestov, ki so se zgodili pri nas.

4. PONOVI TE V ZORCEV

Ponovljeni vzorci vsaj z eno besedo (ali celotnim pomenom) nakazujejo vsebino, ki jo naslavlja, kljub temu pa je povezava vseeno šibka. Edina razlika med prvotnimi naslovi in ponovljenimi je širjenje z ločili, npr. vprašajem, klicajem, tropičjem (Korošec, 1998: 138).

Na mladih svet stoji (Sobotna priloga, 19.11.2005)

Ponovitev *znanega izreka*, ki se pojavlja tako v literaturi, filmu, oglaševanju, ... Za opis nemirov v Franciji, kjer so mladi požigali avtomobile, je ta ponovitev vzorca vsekakor primerna, malce ironična in lahko bi rekli tudi pričakovana.

Zimska pravljica (mnenja, 29.11.2005)

Istoimenski naslov romantične igre W. Shakespear-ja, v tem primeru uporabe ponovitve vzorca, s prvotnim besedilo nima povezave. Z zimsko pravljico avtor Jure Brankovič naslavlja delo in reakcijski čas cestnih delavcev v času velike količine snežnih padavin.

Najšibkejši člen (gospodarstvo, 6.12.2005)

Istoimenska oddaja na RTV Slovenija, s priljubljeno voditeljico in igralko Violeto Tomič, je v Sloveniji splošno znana. Znan je koncept oddaje, njen način govora in geste. Besedna zveza najšibkejši člen se kot način aktualizacije od pričetka televizijske oddaje pojavlja zelo pogosto. V našem primeru je bila najšibkejši člen ministrica za kmetijstvo, Marija Lukačič.

Obnovitve so v dnevnem časopisu Delo vsekakor zelo prisotna vrsta aktualizacije novinarskega besedila. Kot lahko vidimo iz predstavljenega, se novinarji Dela največ poslužujejo obnovitev vzorcev. Na drugem mestu so obnovitve klišejev, medtem ko ponovitve niso tako značilne za ta častnik. Posebej bi izpostavila kulturno uredništvo in uredništvu rubrike mnenja, saj se tu obnovitev kot način aktualizacije pojavlja največ.

Kljub temu, da sem v štirih tedni odkrila veliko primerov obnovitev, pa sem prepričana, da se moj besedni zaklad včasih ni skladal s kakšnimi bolj specifičnimi obnovitvami klišejev, zato je zagotovo kakšen primer ostal prezrt. Podobno velja tudi pri obnovitvah vzorcev.

NEPRAVI NASLOVI

➤ PAGINALNI NASLOVI

- omogočajo orientacijo po straneh časopisnega izvoda
- so poimenovanja posameznih časopisnih strani
- so najstalnejši, izpostavljeni na skrajno zgornjem robu časopisne strani
- npr.: *Zadnja stran, Oglasi, Na kolesih, Svet so ljudje*

➤ RUBRIČNI NASLOVI

- so lahko nevtralna poimenovanja posameznih dejavnosti, vendar so v okviru paginalnih, zmeraj ožja od njih; znotraj paginalnega naslova Kultura najdemo npr. *Gledališče, Koncerti, Kinematografi*
- zanje velja, da so najbolj »hišni«, so last enega časopisa in so plod domiselnosti sodelavcev

➤ SINOPSIS

- kratko besedilo, ki vsebinsko strnjuje daljše časopisno besedilo nekaterih informativnih in interpretacijskih zvrsti
- daje prvo informacijo o vsebini

-značilnosti:

- položaj na začetku besedila
- zgoščenost, strnjenost besedila

♠INTERPUNKCIJSKI NASLOVI

Ločila imajo v naslovih poleg prvotne, interpunkcijske vloge- pravopisnega standarda, še drugotno, naslovno vlogo, kamor spada tudi to, da so lahko v naslovih puščena.

1. Veliki ločili: vprašaj, klicaj
2. Mali ločili: dvopičje, pomišljaj
3. Parni ločili: oklepaj, narekovaj
4. Izpustno ločilo: tropičje

◆IZPUSTNI NASLOVI

Časopisni naslovi z izpustom (elipso) so v slovenskem poročevalstvu zelo pogosti
Toporišič: »Do izpusta pride, če v sicer dokončanem stavku glede na stavčni vzorec kaj manjka /.../«

Izpust glagola biti v pomenu »nahajati se«

-z izpustom tega glagola v vlogi povedka nastajajo naslovi, ki so pravi naslovotvorni vzorci

-taki so naslovi vesti ali poročil o dogodkih iz diplomacije ali politike

-avtomatizacijo tega vzorca je povzročil t. i. objektivni stilotvorni dejavnik, tj. enaka, podobna ali ponavljajoča se okoliščina:

Sirotković v Ameriko, Anglež v Pariz; Morilca že za zapahi; Thaler na obisku v Budimpešti

Izpust vezi

-vez je tu glagol biti ob sam., prid. in povedkovniškem povedkovem določilu

Rim zaskrbljen; Vitalna pot pretrgana; Orkester uglašen

Izpust pomožnika biti

-izpušča se pomožnik kot morfem za izražanje časovnosti ob opisnih deležnikih na – l; to je v naslovih, kjer se poroča o preteklih dogodkih

Uganda odprla mejo; Zasuta rudarja rešili; Umrl v ledeni vodi

-pomožnik kot morfem za izražanje prihodnosti ob deležniku -l se lahko izpušča samo pod pogojem, da je prihodnost razvidna kako drugače, npr. z imeni dnevvov, mesecev...

Invalidi odslej v društvu; Nove volitve marca

->»kdaj«; *Kdaj bolje?; Kdaj asfalt?*

Izpust naklonskih izrazov

-ti izpustni naslovi so ekspresivni

-izpuščeni so naklonski izrazi treba je, nujno je, ipd.

Zapolniti davčne vrzeli; Sprejeti akcijske programe; Stike še krepiti

Izpust povedkov (glagolov premikanja)

-v izpustnem naslovu vzpostavimo glagol iti, odpotovati (omejitev za nastop izpusta je zanikani povedek: Kissinger ne gre v Turčijo)

Asad iz Kaira; Sikid v Moskvo; Avtobus s ceste; S kolesom v otroka

-izpust glagolov dejati, reči, povedati

Tito vojakom, Sadat ljudstvu

-izpust glagola poslati
Kitajsko železo iz Srbije

Izpust predmeta

-v časopisnih naslovih je izpust predmeta redek

Zanetil potepuh? → je to izpust predmeta *požar*, ali pa se glagol *zanetiti* razume kot glagol, ki ne rabi nujno predmeta ob sebi?

Ločilo kot znak za izpust

-ločili pomišljaj in dvopičje lahko v naslovih signalizirata izpuščeno enoto; še najbližje vez ali glag. biti 'nahajati se'

Trčenje tovornjakov: kritično!; Zavarovalnici – na psu

-okrajšava rečenice s tropičjem

Vrana vrani ... ; Homo homini lupus est ...

ZASTRTI NASLOVI

- **ANALIZA ČASOPISA Večer** –

TEORETIČNI UVOD

Zastrti naslovi = neuspeli naslovi, nastali zaradi napačne uporabe jezikovnih sredstev (njihovega izbora).

Takšen naslov izstopi iz okvira konvencije – iz ustaljenih navad pri branju časopisa – in povzroči motnje pri sprejemanju časopisnega sporočila.

Tovrstne naslove se uporablja tudi za doseganje večjega stilnega učinka – da se torej bralca pridobi za branje sporočila. Pri sporočanjem proces pa obstaja glede pridobivanja bralca v našem kulturnem okolju določen prag, in ko ga novinar prestopi, navadno pride v nasprotje z družbenimi normami, novinarsko etiko, ...

Zastrti naslovi se torej uporabljajo za ustvarjanje časopisnega senzacionalizma, s katerim se želi doseči npr. boljša prodajo časopisa in pritegnitev kupcev.

Senzacionalizem je sicer stvar »rumenega« tiska in ne sodi v resno poročevstvo, čeprav so mu pri nas deloma podlegli tudi nekateri »resni« časopisi in revije – Delo, Dnevnik, Jana, pa tudi (kot izhaja iz moje analize) Večer.

Senzacionalizem se kaže:

- v izboru besed, ki se lahko nanašajo na vznemirljive izseke iz resničnosti,
- v preneseni rabi besed,
- s povečano rabo primernikov in presežnikov – tako se dosega hiperboličnost.

Sicer pa **Tomo Korošec** v senzacionalizmu ne šeteje odklona, ki nastane zaradi kršitve vsebinske povezanosti med naslovom in sporočilom. Iz te kršitve po njegovem nastane le ena zvrst zastrtih naslovov, t. i. PRAZNI NASLOVI.

ZASTRTE NASLOVE delimo na:

1. **PRAZNE NASLOVE**
2. **HIPERBOLIČNE NASLOVE.**

Zastrtost pa se v tem smislu kaže kot izrazita praznost ali kot izrazita hiperboličnost naslova. Pri tem obstajajo različne stopnje praznosti in hiperboličnosti, med njima pa je prekrivno območje (območje upadanja praznosti in naraščanja hiperboličnosti). To območje imenujemo tudi **OBMOČJE ZASTRTOSTI**.

PRAZNI NASLOVI: - med naslovom in besedilom ni nobene vsebinske povezave
 - smisel naslova se ne ugotovi po prebranem besedilu

HIPERBOLIČNI NASLOVI: - med naslovom in besedilom je vsebinska povezava
 - izbor jezikovnega sredstva izkrivlja resničnost vsebine sporočila

RAZLIKA med prvimi in drugimi naslovi je predvsem v tem, da pri prvih med naslovom in besedilom ni nobene vsebinske povezave in zato se smisel naslova (pri najvišji stopnji praznosti) ne ugotovi niti po prebranem besedilu. Pri hiperboličnih pa taka povezava je, le da je izbor jezikovnih sredstev tak, da izkrivlja resničnost vsebine sporočila, navadno tako, da veča dejansko pomembnost sporočila oz. enega dela sporočila.

Prazni in hiperbolični naslovi nastopajo kot veliki in mali, pri čemer so v velikih naslovih motnje zaradi zastrtosti manjše, ker nejasnost lahko odpravi že sam podnaslov. Zato pa je zastrtost toliko bolj problematična pri malih naslovih, kjer takoj od naslova preidemo v besedilo.